

SAVET ZA ŠTAMPU

Brzo, besplatno, pravično.

Република Србија
МИНИСТАРСТВО КУЛТУРЕ
И ИНФОРМИСАЊА

Izveštaj

Rezultati monitoringa poštovanja Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju na informativnim portalima u Srbiji

Uvod

Predmet istraživanja, u periodu od 01.10.2017. do 30. 11. 2017. godine, bilo je 8 portala, sa najvećom posećenošću u Republici Srbiji, na osnovu podataka iz međunarodne baze Alexa¹ i domaće baze podataka Gemius² na dan 05. septembra 2017. godine. Predmet monitoringa su bili samo informativni portali, koji nemaju štampano izdanje niti su deo elektronskog medija. Istraživanje se fokusiralo na vesti, dok komentari ispod vesti nisu bili predmet analize. Istovremeno, Portale su pratila 4 istraživača: Jovana Lazarević i Tatjana Komarica, MA komunikologije i Aleksandra Grigorov i Tatjana Nikolić, dipl. novinari, dok je doc. dr Jelena Surčulija Milojević bila rukovodilac istraživanja. Predmet istraživanja su bile vesti objavljene na portalima u periodu od 08:00 – 20:00, uključujući vikende i praznike i njihovo eventualno nepoštovanje Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju. Izdvajane su vesti za koje je istraživački tim utvrdio da nesporno predstavljaju povredu Kodeksa i Smernica, uz objašnjenje koji član Kodeksa ili Smernica je povređen.

¹ www.alexa.com (posećeno 05. septembra 2017. godine)

² <http://www.audience.rs> (posećeno 05. septembra 2017. godine)

Ukrštanjem dve baze podataka, na osnovu kriterijuma posećenosti sajtova, na dan 05. septembra 2017. godine, sledeći onlajn mediji su imali najveću posećenost u Republici Srbiji, te su bili predmet monitoringa. Pet portala su članovi Saveta za štampu, a tri ne³:

1) B92 – www.b92.net	2) Telegraf – www.telegraf.rs (član Saveta za štampu)
3) Espresso – www.espreso.rs (član Saveta za štampu)	4) SrbijaDanas – www.srbijadanas.com (član Saveta za štampu)
5) Mondo – www.mondo.rs	6) BKTV News – www.bktvnews.com
7) Noizz – www.noizz.rs (član Saveta za štampu)	8) 021 – www.021.rs (član Saveta za štampu)

Istraživački tim je portale pratio na sledeći način:

Istraživač:	Portal:
Aleksandra Grigorov, dipl. novinar	B92 / Espresso
Tatjana Komarica, MA komunikolog	Telegraf / BKTVNews
Jovana Lazarević, MA komunikolog	Mondo / Srbija Danas
Tatjana Nikolić, dipl. novinar	021 / Noizz

Predmet istraživanja su bile sledeće rubrike:

B92	Espresso	Telegraf	BKTVNews	Mondo	021	Srbija Danas	Noizz
Politika	Politika	Politika	Politika	Info Srbija	Info	Info / Politika	News
Hronika	Hronika	Hronika	Hronika	Crna hronika		Hronika	
Životi poznatih	Zvezde / Rijaliti	Jet set vesti	Džet set vesti	Zvezde i tračevi	Poznati	VIP/Zadruga/ Parovi	Showbizz

Rukovodilac istraživanja, doc. dr Jelena Surčulija Milojević, sa Fakulteta političkih nauka, Univerziteta u Beogradu, je čitala izdvojene vesti i proveravala da li su Kodeks i Smernice u datim slučajevima zaista povređeni.

³ Nakon predavljanja monitoringa, Dalila Ljubičić, izvršni direktor Asocijacije medija, obavestila je istraživački tim da je i portal Noizz član Saveta za štampu, iako se nije nalazio na spisku članova na sajtu, te je ova informacija u finalnom Izveštaju ispravljena: <http://www.savetzastampu.rs/cirilica/clanovi> (pristupljeno 27. 12. 2017).

Rezultati istraživanja

Za 9 nedelja je utvrđeno ukupno 4344 prekršaja, od kojih su najčešće nenavodjenje izvora informacija (u svim rubrikama), kršenje prava na privatnost i otkrivanje identiteta žrtava i osumnjičenih, uz često kršenje pretpostavke nevinosti (u rubrikama crne hronike), kao i nepoštovanje kulture javne reči kroz prenošenje neprikladnih i neprikladnih reči u rubrikama koje prenose vesti iz rijaliti programa.

Na portalu Espresso je zabeležen najveći broj prekršaja, čak 1548, što je više od trećine ukupnog broja prekršaja na svih osam portala; prati ga portal Srbija danas sa 938, Telegraf sa 824 i BKTVMNews sa 525. Najmanji broj zabeleženih povreda Kodeksa i Smernica je uočen na portalima 021 – 177 povreda, B92 – 122 povrede, Mondo – 108 i Noizz – 102.

Prilikom monitoringa, primećeno je često višestruko kršenje odredbi Kodeksa i Smernica u jednoj vesti, jer je ukupan broj prekršaja za svaki portal najčešće skoro duplo veći od broja vesti u kojima je povreda zabeležena. Za 9 nedelja je identifikovano ukupno 2334 vesti u kojima je prekršen jedan ili više poglavlja Kodeksa i Smernica.

Najveći broj vesti u kojima je prekršena etika je uočen na portalu Espresso - čak 772; prati ga portal Srbija danas sa 557, Telegraf sa 472 i BKTVMNews sa 253. Najmanji broj vesti u kojima su povređeni Kodeks i Smernica je uočen na portalima 021 – 84, B92 – 70, Noizz – 66 i Mondo – 60 prekršaja. Kod portala kod kojih je uočen manji broj povreda one se najčešće odnose na informacije koje prenose sa drugih portala, pa u vestima na svom sajtu ne dopune izvor informacija ili se ne ograde o kršenje pretpostavke nevinosti i slično.

Analiza najčešćih povreda Kodeksa novinara Srbije i Smernica za primenu Kodeksa novinara Srbije u onlajn okruženju na pojedinačnim portalima

1. B92

Na portalu B92 najveći broj kršenja Kodeksa je vezan za Poglavlje I i istinitost izveštavanja, čak 83; od toga je tačka 4 prekršena 36 puta, tako što u rubrikama Hronika i Politika novinar nije konsultovao više izvora, a tačka 3 je prekršena 29 puta, tako što nije naveden izvor informacija, najčešće kod preuzetih vesti.

Sledeće je po broju prekršaja je Poglavlje IV, tačka 3, nepoštovanje pretpostavke nevinosti, gde je uočen problem sa naslovima kod preuzetih vesti (na primer, da se u naslovu koristi reč “ubica” iako je u pitanju “osumnjičeni”)

U rubrici “Hronika” je 11 puta prekršeno Poglavlje VII, tačka 1 - nepoštovanje privatnosti žrtava.

2. Telegraf

Na portalu "Telegraf" utvrđene su čak 824 povrede Kodeksa i Smernica, a najbrojniji su uočeni u Poglavlju 1, tačka 3 u sve tri rubrike koje su bile predmet monitoringa. Čak 204 puta nije naznačen izvor informacija, dok je 160 povreda Poglavlja 4, tačke 6 o "Kulturi javne reči" uočeno u rubrici Džet set u vidu izraženog korišćenja nepristojnih i neprimerenih reči u izveštavanju, koje ne priliče mediju.

Jedan od najbrojnijih prekršaja Kodeksa se tiče povrede prava na privatnost i otkrivanje identiteta žrtava u rubrici Crna hronika – 98 povreda u posmatranom periodu (Poglavlje 7, tačka 1).

3. Espresso

Portal Espresso je apsolutni rekorder, sa čak 1548 kršenja Kodeksa i Smernica uočenih za 9 nedelja, od kojih je čak 223 registrovanih u prvoj nedelji monitoringa.

Najveći broj povreda Kodeksa i Smernica je uočen u Poglavlju I o istinitosti izveštavanja- i to u celosti. U svakoj nedelji je uočeno u proseku oko 90 kršenja ovog poglavlja, a u ukupnom broju je 782 kršenja Poglavlja 1, od toga je najveći broj zabeležen u vezi Poglavlja 1, tačke 2 (269 povrede Kodeksa), koja se tiče obaveze „ novinara i urednika da prave jasnu razliku između činjenica koje prenose, komentara, pretpostavki i nagađanja”, gde se nečiji komentar predstavi kao činjenica, najčešće u naslovu. Uglavnom se odnosi na rubrike Showbiz i crnu hroniku. U prvom mesecu je bilo vezano za ubistvo Jelene Marjanović a u drugom za učesnike rijaliti programa.

Drugo uočeno kršenje Kodeksa i Smernica tiče se naslova u kome stoji ili suprotno od onoga što piše u tekstu (npr. "ubica" dok se u tekstu pominje "osumnjicheni"), ili u naslovu stoji ono čega u tekstu nema – što se može podvesti pod senzacionalizam. To je sve u suprotnosti sa poglavljem II, tačkom 1, Smernicom 5 da "naslov teksta/priloga ne sme da bude u suprotnosti sa suštinom teksta/priloga."

Na portalu Espresso uočeno je skoro 300 kršenja Poglavlja IV o odgovornosti novinara, od čega 148 povreda čini kršenje kulture javne reči, najčešće u rubrici "Showbiz". Primećeno je delimično cenzurisanje nepristojnih reči u naslovu ili tekstu, ali taj tekst, bez upozorenja, prati video u kome nije ništa cenzurisano.

Nepoštovanje privatnosti Poglavlja VII se najčešće događa u crnoj hronici (85 povreda), dok se u Poglavlju V krši pravilo novinarske pažnje (75 prekršaja), tačka 2 - slepo verovanje izvoru - ali je zapravo pitanje da li izvori i postoje.

Primećeno je i da se često u jednoj vesti kumulativno krše čak tri tačke Kodeksa, na primer, Poglavlje V tačka 2 o slepom verovanju izvoru i poglavlje I, tačke 2 i 4 kada se objavljuju nagađanja i neproverene informacije.

4. SrbijaDanas

Portal SrbijaDanas je gotovo izjednačeno kršio obavezu konsultovanja više izvora (156 prekšaja Poglavlja I, tačke 4), kulturu javne reči (150 prekšaja Poglavlja IV, tačke 6) kao i tačno, objektivno, potpuno i blagovremeno izveštavanje o događajima od interesa za javnost iz tačke 1, Poglavlja I (148).

Primećeno je i ozbiljno kršenje prava na privatnost iz tačke 1 poglavlja VII (98), gde se u tekstu, na primer, napišu inicijali, ali se u istom tekstu objavi fotografija i puno ime i prezime žrtve ili počinioca ili oboje.

Često naslov ne odgovara sadržaju teksta (Poglavlje 2, tačka 1), a javlja se i skriveno komercijalno oglašavanje (Poglavlje IV, tačka 7; 38 povreda).

5. Mondo

Portal Mondo najviše prekršaja ima u rubrici "Zvezde i tračevi" u kojoj se objavljuju informacije bez izvora (ili sa anonimnim izvorom) i bez provere navoda izvora, što dovodi u sumnju istinitost informacije. Takođe, portal Mondo u rubrici „Zvezde i tračevi“ povremeno koristi delimično cenzurisane neprimerene reči. Stoga se u posmatranom periodu izdvojilo nepoštovanje Poglavlja I tačke 1 (21 prekršaj) i Poglavlja I, tačke 4 (25 prekršaja). Često se u jednoj vesti nalaze oba prekršaja: na primer, postojanje samo anonimnog izvora, bez provere navoda, te se dovodi u sumnju istinitost informacije. Uočeno je 17 povreda Poglavlja V, tačke 2 o slepom verovanju izvoru informacije, dok je uočeno 4 povrede Poglavlja 4, tačke 6 o kulturi javne reči. Zbog minimalnog broja povreda ovog poglavlja u odnosu na druge portale, ne smatra se da je portal Mondo kršio kulturu javne reči.

6. BKTV News

Najčešća kršenja Kodeksa i Smernica kod BKTV News Portala primećeno je u Poglavlju I, tačka 3 – čak 197, i to prilikom nenaznačavanja izvora informacije. Od 253 vesti kojima je prekršen Kodeks na ovom portalu, 183 su preuzete, a 70 nisu, s tim što se gotovo nikad ne objavi ime novinara koji je tekst napisao/la. Najčešće se potpisuje redakcija, a jako retko postoje inicijali autora teksta. U samom tekstu, nema navođenja izvora informacija ili on nije otkriven (na primer: komšinica, komšija, izvor blizak istrazi, izvor poznat redakciji i slično). U ovu grupu ne spadaju vesti u kojima je naznačeno da izvori žele da ostanu anonimni.

Sledeća česta povreda Kodeksa tiče se Poglavlja VII, tačke 1, odnosno povrede prava na privatnost otkrivanjem identiteta žrtava i osumnjičenih, čak i otkrivanje podataka iz njihovog privatnog života u crnoj hronici. Takvih prekršaja je bilo 72.

Isti broj povreda je uočen i u poglavlju VII, tačka 2, tako što novinari i urednici, umesto da "izbegavaju spekulacije i prenošenje nedovoljno proverljivih stavova u izveštavanju o nesrećama i tragedijama u kojima ima stradalih ili su teško pogođeni materijalni i drugi interesi građana", u tekstovima koriste spekulacije.

Najčešća kršenja Kodeksa i Smernica u poglavlju VII, tačkama 1 i 2 se tiču rubrike „Crna hronika“ (npr. saobraćajna nesreća u kojoj su poginuli žena i dete, a muž i drugo dete povređeni – senzacionalistički pristup vesti, otkrivanje identiteta žrtava, nepoštovanje pretpostavke nevinosti; ubistvo stakloresca; ubistvo supruge u Pančevu koje je gledalo njeno dete iz prvog braka, i slično). U vestima o porodici Marjanović postoji konstantno kršenje Kodeksa.

Na portalu BKTV News nema rubrike „Džet set“ i u posmatranom periodu su uočene samo dve vesti koje se tiču domaće estrade dok su ostale bile prevodi stranih vesti, najčešće u vezi sa smrću javnih ličnosti.

7. Noizz

Na portalu Noizz, u posmatranom periodu, uočeno je 102 povrede Kodeksa i Smernica. Najveći broj je zabeležen u vezi povrede Poglavlja I, tačke 1 o neobjektivnom izveštavanju – čak 35, gde se tekstovi uglavnom odnose na neobjektivno izveštavanje, izveštavanje iz ličnog ugla - iznošenje sopstvenih mišljenja i stavova.

Sledeće kršenje se tiče Poglavlja I, tačke 3, ukupno 19, o istinitosti izveštavanja, gde se u ne navodi izvor teksta, iako se vidi da je odnekud preuzet.

I na kraju, Poglavlje II, tačka 1 tiče se toga da naslov nije u skladu sa tekstom, a uočeno je 16 prekršaja Kodeksa i Smernica.

8. 021

Na Portalu 021 je zabeleženo ukupno 177 prekršaja Kodeksa i Smernica, i to najbrojnije u Poglavlju 1, tačka 4 – čak 58. Zajedničko za ove prekršaje je da nemaju drugi izvor, a da je novinar dužan da, kada je to neophodno, konsultuje što više izvora i da im omogući da iznesu svoj stav”.

U Poglavlju V, tačka 2, uočeno je 47 povreda koje se tiču slepog verovanja izvoru. Kada postoji samo jedan izvor, i tada se njemu slepo veruje bez provere sa drugim izvorom.

Zaključak

Nakon detaljne analize povreda Kodeksa i Smernica, portalima ostaje da uočene nepravilnosti otklone u daljem radu, kako uz pomoć svakodnevnog konsultovanja pravila Kodeksa i Smernica, tako i kroz redovne kontakte sa Savetom za štampu u vezi nedoumica koje imaju prilikom plasiranja vesti na svojim Internet stranicama.

Istraživački tim:

doc. dr Jelena Surčulija Milojević,
rukovodilac istraživanja

Jovana Lazarevic, MA komunikolog – istraživač
Tatjana Komarica, MA komunikolog - istraživač
Aleksandra Grigorov, dipl. novinar - istraživač
Tatjana Nikolić, dipl. novinar - istraživač

U Beogradu, 27. 12. 2017. godine